

TEMA 1.

A arte CLÁSICA: A arte GREGA.

Contexto histórico artístico:

A importancia da arte grega (de toda a súa cultura) é enorme. De feito é a base da cultura europea e occidental en xeral. Ten influencia en todos os odes culturais, no pensamento (filosofía racional), nos sistemas de organización política (democracia) e nos modelos de representación artística.

A civilización grega ocupaba parte do territorio da península dos Balcáns, as illas do mar Exeo a zona costeira de Asia Menor (actual Turquía) e Creta. Posteriormente, na súa etapa de maior esplendor, ocuparían o sur de Italia, actual Sicilia (Magna Grecia), sur de Francia e a costa do Levante español.

As características físicas de Grecia, de relevo montañoso, o baixo rendemento dos campos e a falta de terras orixinou un proceso de expansión e colonización por todo o Mediterráneo. Aos poucos foise formando un verdadeiro imperio colonial helénico de cidades-estados que mantiñan a súa independencia a nivel político e económico pero que estaban unidas polo seu idioma e a súa cultura (as Polis). No século V a. C, os intereses dos gregos chocaron cos dos persas na zona de Asia Menor, o que provocou tres guerras entre os dous pobos: as guerras Médicas. Os gregos obtiveron a vitoria grazas ao poderío naval da cidade de Atenas e á unión de todas as polis na chamada “Liga de Delos” (un exército formado por todas as polis gregas pero capitaneado por Atenas principalmente). Derrotados os persas, os atenienses lideran o triunfo. Este feito vai provocar a envexa entre as polis (sobre todo Esparta), desembocando noutras novas guerras entre eles, guerras civís, que se saldarán co declive económico e político de todas elas, pero sobre todo a crise de Atenas como polis principal do mundo grego. (Guerras do Peloponeso). No século IV o rei Filippo de Macedonia conquistará e unificará as polis baixo o seu mandato e posteriormente o seu fillo Alejandro Magno estenderá a cultura grega polo seu enorme imperio (Etapa Helenística).

O PENSAMENTO GREGO

A civilización grega, xunto coa romana, conforman o que coñecemos como mundo clásico. As dúas civilizacións vanse desenvolver na conca mediterránea, e ambas teñen en común un marcado carácter antropocéntrico (o home como centro da natureza) que as diferencia das demais culturas da súa contorna e as que a preceden (exipcia, micénica etc.).

Durante case tres mil anos a forma de pensar dominante foi a do mundo exipcio, onde o faraón era o dono absoluto da vida e dos bens de todos os seus súbditos. Neste mundo desenvolverase unha arte ao servizo do poder, unha arte monumental e cuxa función principal é contribuir a manter a orde establecida.

Fronte a esa concepción da vida, a civilización grega non concibe o mundo ao redor dun ser determinado. A importancia do home está en ser home, na súa calidade de ser pensante e racional.

Aínda que o mundo grego é diverso e non todas as polis Terán o mesmo tipo de organización, en algunhas delas aparecerán novos sistemas políticos onde non se cre que a vontade dun só home poida dirixir os designios das súas cidades, e isto non só se mostrará na súa organización política senón tamén na súa forma de concibir a arte “O home é a medida de todas as cousas” di Protágoras, e todo a arte grega faise á medida do home e para o home. É unha arte que non serve aos deuses como facían na arte exipcia, nin adopta o colosalismo que os exipcios desenvolveron nas súas construcións

O home é o centro: é unha arte do home e para o home, por iso está destinado a satisfacer as necesidades da vida pública do cidadán. A procura da beleza é outra das características do mundo grego, pero trátase dunha beleza racional, froito dun estudo da realidade. Definen a beleza como a harmonía perfecta: todo nesta vida baséase nas proporcións matemáticas. Estas proporcións aplicábanse a todos os campos: nas proporcións dun templo, dos seus capiteis, nas súas esculturas etc., A procura da perfección é o que constitúe o canon. Na arquitectura todos os elementos construtivos están supeditados a unhas relacións fixas establecidas de antemán que garanten a beleza dos edificios: son as ordes arquitectónicas.

Orde arquitectónica=columna máis entaboamento.

Na escultura ocorre o mesmo, onde a altura do corpo equivale a un determinado número de veces a altura da cabeza, é o canon que variará duns escultores a outros. Outro trazo importante foi a súa capacidade de evolución. A arte grega é esencialmente unha arte evolutiva, co cal esa búsqueda da beleza e da harmonía irá modificándose, ata cambiar na súa formulación na época helenística, onde a expresión e o movemento cobran maior importancia que a idealización e harmonía da época clásica.

Finalmente, hai que ter en conta para a comprensión do fenómeno artístico grego, que o artista gozou de certa consideración e liberdade na sociedade. Non estivo totalmente sometido aos rixidos ditados do poder civil e relixioso, podendo expresar nas obras todo o seu xenio creativo.

O antropocentrismo, o racionalismo e a procura da beleza formal son, as características que definen a arte grega que se manifestará na arquitectura, escultura e pintura.

Referente á evolución da arte Grego cabe diferenciar varios períodos:

- 1) Período ARCAICO: (VII – VI a. C.) É de formación. Caracterízase por unha evolución desde a rixidez dos modelos que veñen das civilizacións anteriores ata unha búsqueda do realismo idealizado que culminará na época clásica.
- 2) Período CLÁSICO: (V – IV a. C.) Período de esplendor, baixo a hexemonía da poles de Atenas (vencedora das Guerras Médicas). Reconstrución da Acrópole de Atenas.

- 3) Período HELENISTICO: (III – I a. C.) a arte deriva cara a un eclecticismo: de clasicismo grego e monumentalismo oriental, resalta o gusto polo luxo ornamental... (No 146 a.C. empezará a ocupación romana trala Batalla de Corinto).

1. A ARQUITECTURA GREGA.

- * O material utilizado foi a pedra en forma de sillares isódomos, unidos sen argamasa, pero trabados entre si mediante grampas metálicas.
- * O sistema construtivo empregado foi o alintelado, que ao estar baseado nunha estrutura de liñas horizontais e verticais produce a sensación de serenidade.
- * O principal elemento sustentante foi a columna.

* Outro elemento importante é o entaboamento (parte horizontal sustentada do edificio).

Resaltaban determinados elementos arquitectónicos mediante a policromía.

- * O principal monumento foi o templo.

* Outras construcións destinadas para o uso dos cidadáns foron: Teatros, Hipódromos, Palestras, Odeón, Estadio, etc.

Tamén hai que citar os santuarios: lugares sacros cun lugar destacado dentro das polis ou en lugares afastados aos que se peregrinaba en determinados momentos do ano.

1.1. As ORDES ARQUITECTÓNICAS.

A) Orde Dórica

_ É a máis antiga de todos atopámolo sobre todo na Grecia Continental e na Magna Grecia (sur de Italia).

_ A columna carece de basa, levantándose directamente sobre o estilóbato.

_ O fuste: Percorrido por estrías de aresta viva; con éntase, ensanche central para corrixir deformacións ópticas pola perspectiva, e diminúe o diámetro de abaixo arriba; formado por pezas cilíndricas superpostas, tambores.

_ O capitel, formado por: Colariño, moldura fina; equino, núcleo curvo e almofadado ; ábaco, laxa cadrada.

_ O entablamento: Arquitrabe liso sobre as columnas; friso con alternancia de tríglifos e métopas; cornixa saínte como remate; nos lados menores o tellado a dúas augas forma o frontón, moi apropiado para decorar con esculturas.

_ A columna dórica ira evolucionando cara a unha maior esbeltez: fustes máis delgados e altos, éntase menos acentuada, equino máis plano, etc.

B) Orde X ónica

_ Algo máis moderna, orixinaria da costa de Asia Menor (Xonia), onde é máis frecuente, é máis esvelto e rico, máis elegante.

_ Posúe basea con moldura, formada por toro e escocia, que se asenta sobre un plinto.

_ Fuste con estrías de aresta morta; sen éntase, pero se diminúe o diámetro de abaixo arriba.

_ Capitel: Pequeno colariño de perlas; equino decorado con volutas enroscadas; ábaco decorado con ovas..

_ O entaboamento xónico: Arquitrabe dividido en tres bandas; friso con decoración corrida; cornixa algo menos voada que a dórica; frontón igual, con decoración escultórica.

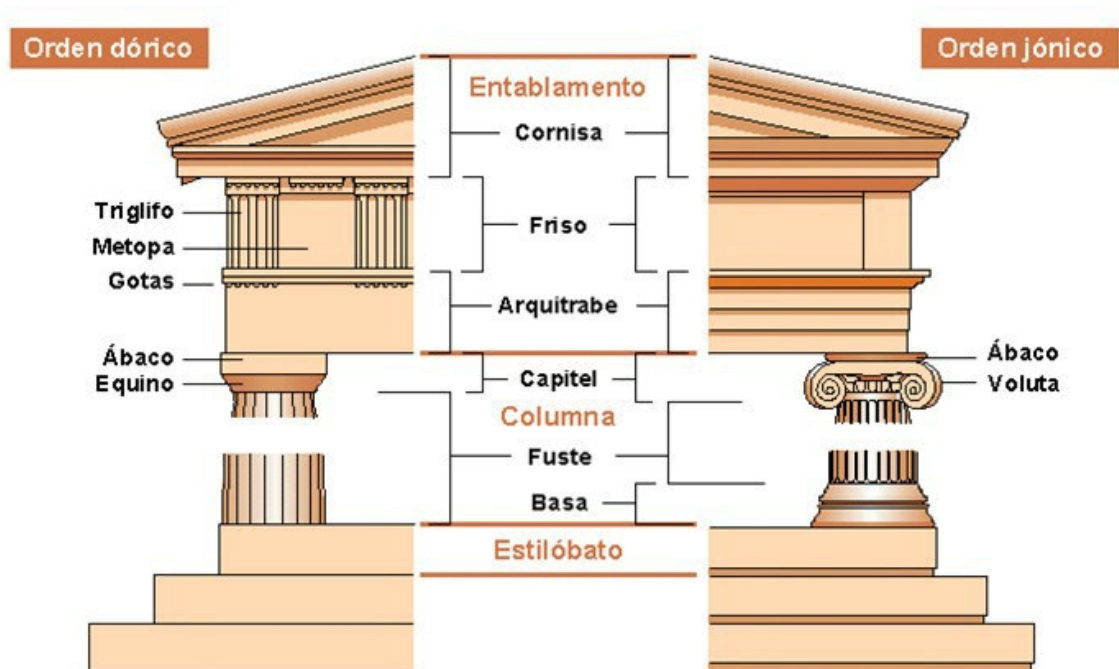
C) Orde Corintia

_ É o último en aparecer, deriva claramente da xónica, máis ricamente decorado.

_ Distínguese do xónico polo capitel: decorado con dúas filas de follas de acanto superpostas e caulícalos, de onde arrincan longos talos en espiral.

D) As Cariátides.

_ Outro tipo de soporte utilizado en Grecia: Substitúense as columnas por esculturas femininas, xeralmente soportan entablamentos xónicos.

1.2. O TEMPLO.

_ É o edificio por excelencia da arquitectura grega.

_ A súa finalidade é conservar a imaxe do deus, non hai ningunha liturxia no seu interior, polo que é máis importante a súa decoración e estrutura exterior, que a creación de espazos interiores. Son concibidos como estatuas, coidando por igual as catro caras.

_ Material: Pedra cortada en sillares isódomos unidos en xunta viva ou con grampas de bronce pola parte interna. A miúdo se cara a uso da policromía.

_ Planta: rectangular construída sobre un podium, composto de estereóbato e estilóbato. A distribución interior en:

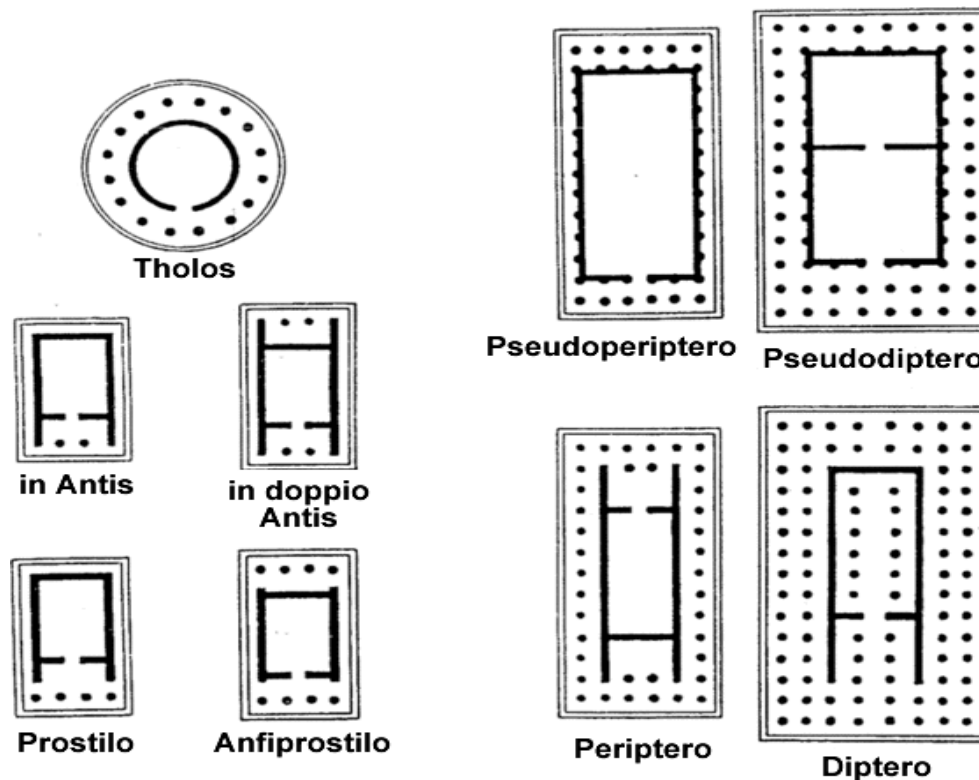
- Cella ou naves.
- Pronaos ou pórtico dianteiro que se obtén ao prolongar os muros da cella, que están rematados por pilastras, as denominadas antas.
- Pode contar con opistodomas, pórtico traseiro non comunicado coa cella.

_ Clasificación segundo a situación das columnas:

- In antis, cando só ten columnas entre as antas.
- Próstilo, cando só ten columnas diante dunha fachada menor.
- Anfipróstilo, cando ten columnas nos seus dous lados menores.
- Períptero, cando está rodeado de columnas polos seus catro lados.
- Pseudoperíptero, períptero cando as columnas están encostadas ao muro da cella.
- Díptero, cando está totalmente rodeado por dúas filas de columnas.
- Monóptero ou tholos, templo circular rodeado de columnas.

_ Segundo o número de columnas nas frontes menores: Dístilo, cando só ten dúas columnas nos seus lados menores. Tetrástilo, se son catro; hexástilo, seis; octástilo, oito; decástilo, dez... Xeralmente hai un número par, pero na época arcaica en ocasións son impares.

_ Nas proporcións dos elementos construtivos, co obxecto de alcanzar a harmonía e a beleza, levan a cabo “correccións”. Cúrvase o estilóbato ou o arquitrabe; as paredes da nave inclínanse cara ao interior; no caso das columnas dáselle maior diámetro ás dos extremos e sepáranse menos que as centrais; optan por facer nos fustes adelgazamentos e hinchazóns (éntase) e afunden máis as estrías na parte superior.

1.3. ARQUITECTURA CLÁSICA (S.V-IV a. C.)

O período Clásico é o momento de máis esplendor da arte grega.

A) O conxunto arquitectónico da Acrópole de Atenas (s.V a. C.)

_ A Acrópole é o recinto sacro da polis de Atenas. Fora destruída cara o 480 a. C., durante as Guerras Médicas, polos persas, polo que Pericles emprendeu a súa reconstrución na segunda metade do século V a. C.

_ Accédese á Acrópole a través da “Vía Sacra” ou das “Panateneas”, que desemboca nos propileos, e xa no seu interior atopamos como edificios principais o “Partenón”, o “Erecteión” e o “Templo de Atenea Niké”.

_ PROPILEOS: Realizado en torno ao ano 437 a. c. por Mnesicles, é un dobre pórtico rectangular cuxos frontes son hexástilos de orde dórica, no corredor interior hai dúas filas de tres columnas xónicas entre ambos; adáptase perfectamente ás irregularidades do terreo. Ten o efecto de telón que prepara ao visitante para o que vai atopar no seu interior. Dentro situábanse unha serie de edificios, como unha biblioteca e unha pinacoteca.

TEMPLO DE ATENEA NIKÉ ou NIKÉ APTERA:

Obra 2 das seleccionadas como de especial atención pola Ciug. **VER ANEXO.**

PARTENÓN:

Obra 1 das seleccionadas como de especial atención pola Ciug. **VER ANEX**

ERECTEIÓN:

Obra 3 das seleccionadas como de especial atención pola Ciug. **VER ANEXO.**

1.4. ARQUITECTURA DO SÉCULO IV A. C.

_ A partir da Guerra do Peloponeso Atenas perde a súa hexemonía, tanto política como artística, pero van xurdir neste sentido outros importantes centros en Asia e a Grecia insular.

_ Para algúns autores o século IV a. C. hai que encadralo noutra etapa distinta ao clasicismo, etapa postclásica ou prehelenística, xa que comeza a aparecer algúns cambios na arquitectura: xa non é o templo o único edificio de interese; aparecen novos tipos de templos, como o circular ou Tholos; gusto pola ornamentación dominará a orde xónica; certa tendencia á monumentalidade.

_ Exemplos: THOLOS DO SANTUARIO DE DELFOS, monóptero, de nave circular rodeada de columnas dóricas no exterior e unha columnata corintia no interior, entre 390 e o 380 a. C.; SEPULCRO DE MAUSOLOS EN HALICARNASO (Mausoleo), construído en forma de fornello xónico períptero, sobre un alto podium decorado con frisos escultóricos e rematado cunha pirámide graduada, do 352 a. C; LANTERNA DE LISÍCRATES, de carácter conmemorativo, é o primeiro monumento de orde corintia no exterior do edificio, do 334 a. C.

_ O TEATRO , como xénero literario, é creación grega, e creación grega é tamén o edificio destinado á súa representación. Sobre a súa transcendencia para o futuro só precisa lembrar que os nosos continúan axustándose en gran parte ás normas entón establecidas.

Todo teatro grego consta de tres partes: a Orquestra , a gradería (koilón) e a escena.

A Orquestra é o espazo central circular destinado ao coro, ao redor álzase a bancada ou asentos graduados para os espectadores, apoiado sempre nas ladeiras dos outeiros e de forma ultrasemicircular, adoita quedar dividido en dous sectores, un inferior e outro superior, con diferente inclinación para cada un deles, mediante un corredor igualmente ultrasemicircular seguindo a forma do conxunto; a comunicación vertical asegúrase mediante escaleiras radiais que o dividen en sectores cuneiformes. Diante da orquestra colócase a escena, a nivel de terra, plataforma rectangular onde se movían os actores.

De todos eles o mellor conservado hoxe é o de EPIDAURO do século IV a. c., obra de Policeto o Mozo.

1.5. AARQUITECTURA HELENÍSTICA (SÉCULO III)

_ É unha época de expansión das fronteiras gregas, o que terá como consecuencia que a cultura grega se estenda por amplas rexións, pero como contrapartida prodúcese a perda da unidade do mundo heleno e un certo eclecticismo, ao tomar elementos de distintos lugares alleos á propia Grecia.

_ Características: Maior colosalismo; maior suntuosidade e enriquecemento dos

edificios; as ordes perden as súas ríxidas normativas, os fustes estilízanse, os entaboamentos fanse máis finos, as esculturas decóranse e complican, etc.; emprégase con máis frecuencia a orde corintia; mestúranse distintos materiais.

_ Exemplos:

TEMPLO DE ZEUS OLIMPICO EN ATENAS (Olimpeión): Enorme, de 41 por 107 metros, con máis de 100 columnas de 17,20 metros de altura de orde corintia.

ALTAR DE ZEUS NA ACRÓPOLE DE PÉRGAMO: entre o arquitectónico e o escultórico, é un altar rodeado por unha estrutura en forma de “U” de columnas xónicas, levantado sobre un alto zócalo decorado con relevos corridos e ao que se accede por unha monumental escalinata.

2. A ESCULTURA GREGA.

_ Temática: Fundamentalmente o corpo humano. Normalmente os homes nús e as mulleres vestidas. O home é o centro da escultura grega, relacionado co antropocentrismo da súa cultura.

_ Beleza, expresión e movemento definen os trazos capitais desta escultura; aínda que neste sentido producírase unha clara evolución ao longo do tempo ata alcanzar a perfección técnica, pasando da simplicidade arcaica ao barroquismo helenístico.

_ O escultor tenta alcanzar a beleza a través da medida, a proporción e a harmonía..

_ Naturalismo idealizado, trátase de crear tipos ideais, non de reproducir trazos individuais. Co helenismo irase abandonando progresivamente esta idealización para centrarse na expresividade e nun maior realismo.

_ Material: ao principio madeira, logo substituída pola pedra (mármore principalmente); tamén é moi utilizado o bronce. Excepcionalmente as esculturas criselefantinas, para a representación da divindade (marfil, ouro e prata).

De moitas só temos coñecemento por copias romanas ou descrições literarias.

_ Técnica: exenta (vulto redondo) ou relevo monumental nos tímpanos, métopas, frisos... Recorrían á policromía para decorar as figuras.

1. ESCULTURA ARCAICA (SÉCULOS VII E VI).

_ Xa en época arcaica atopamos as primeiras esculturas de gran formato realizadas en pedra, fundamentalmente dous tipos moi característicos: os Kouros ou efebos, figuras de atletas espidos; e as Korai ou moitas, figuras oferentes de mulleres vestidas. Estaban dedicadas a distintas divindades e non eran retratos, senón estatuas votivas e conmemorativas idealizadas.

_ As características principais da escultura arcaica son: de corpo enteiro; actitude hierática; lei da frontalidad ; modelado sinxelo e de forte geometrización; estatismo,

xa que unicamente desprazan un pouco a perna esquerda para suxerir o movemento de andar, pero sen conseguir a sensación de desprazamento. Outros convencionalismos, como os grandes ollos almendrados, o sorriso arcaico, expresión facial mediante un xesto forzado e convencional, as longas cabeleiras de elementos xeométricos, etc.

A) As KORAI

_ Características: vestidas, é máis importante o estudo dos pliegues que o da anatomía, atopamos dous tipos fundamentalmente, con peplo dórico (túnica grossa sen pregamentos) e con chitón xónico (de textura fina e con abundantes pregamentos); cos dous pés xuntos; a man libre suxeita o vestido ou unha ofrenda. Teñen un son sorriso arcaico, que é unha convención de representación. Son estatuas de carácter relixioso, atopadas nos templos. Exemplos: DAMA DE AUXERRE; HERA DE SAMOS.

B) Os KUROI

_ Características do S. VII a. C.: coa perna esquerda adiantada, pero sen sensación de movemento, xa que as plantas dos pés están pegadas ao chan; cos brazos caídos, pegados ao corpo e os puños pechados; modelado sinxelo (que evolucionará cara a formas cada vez máis conseguidas), con forte xeometrización (sobre todo en pelo e torso), e desproporcións entre as distintas partes do corpo; con ollos almendrados e avultados; a boca sempre pechada e con sorriso arcaico. Exemplos: Os XEMELGOS DÉLFICOS: CLEOBIS E BITÓN

_ Os Kuroi do século VI a. C. Evolucionan cara a formas máis redondeadas, perfeccionándose o modelado anatómico; tamén é menor a xeometrización das formas; aprécianse xa suaves movementos. Exemplos: O MOSCÓFORO (mozo portador de tenreiro como ofrenda); XINETE RAMPÍN, coa cabeza lixeiramente virada; o KOUROS de ANAVYSSOS e o APOLO de PIOMBINO.

2. ESCULTURA CLÁSICA (SÉCULOS V E IV A. C.)

A) O século V a. C.: A etapa clásica

_ Neste século prodúcese un proceso febril de realizacións para conmemorar a vitoria fronte aos persas e para reconstruír o destruído durante as batallas.

_ O obxectivo estético é plasmar a beleza ideal, aínda que é unha arte naturalista téndese á idealización, partindo da realidade créanse arquetipos. O verdadeiro protagonista é o corpo masculino espido, conseguíndose na súa realización un dominio total da anatomía. Os temas máis representados pertencen ao mundo mítico dos deuses e heroes. Pérdese definitivamente o hieratismo, lográndose a mobilidade das figuras, xogos de pernas, xiros de cabeza e captando xestos e actitudes. Tamén se abandona a frontalidad, o sorriso arcaico, as esculturas teñen varios puntos de vista.

_ Durante os primeiros 50 anos do século V a. C. atopamos unha etapa de transición cara a eses obxectivos, aínda con restos de arcaísmo, que se denominará “Estilo

Severo”. Vemos pasos cara á perfección anatómica, maior dinamismo, e as solucións para adaptar a escultura aos timpanos dos frontóns.

Exemplos: Os FRONTÓNS DE AFAIA EN EGINA; Os FRONTÓNS DE ZEUS EN OLIMPIA; Os RELEVOS DO TRONO LUDOVISI (NACEMENTO DE AFRODITA).

_ destaca nesta etapa, o escultor Critios, autor dos TIRANICIDAS e o EFEBO ATLETA, que supón o inicio da época preclásica, grazas ao novo da súa postura, procedente do “contraposto” : dobra un xeonllo para apoiar todo o peso do corpo nunha soa perna, a súa anatomía é máis realista, aínda que o pelo segue na mesma liña, curto; e a cabeza non esta totalmente recta, senón un pouco virada e lixeiramente inclinada cara abaixo.

_ A partir de mediados do S.V a. C. iníciase “A Etapa Clásica” propiamente dita: supéranse os convencionalismos arcaicos, chégase á representación plena do movemento, lógrase a representación da expresividade.

Destacan tres escultores: Mirón; Policleto e Fidias.

MIRÓN: Representa a transición do estilo severo ao clásico. É un excelente bronzista (aínda que as obras que se conservan son copias romanas en mármore), logra representar o movemento contido ou en potencia, mostra a atención polos detalles da estrutura corpórea (representa veas e tendóns), pero mostra desinterese polas emocións. As súas obras reflicten inexpresividade interior. A súa obra máis representativa é o Discóbolo.

O DISCÓBOLO:

Obra 4 das seleccionadas como de especial atención pola Ciug. **VER ANEXO.**

_ **POLÍCLETO**: Foi fundamentalmente un artista do bronce e especialista en atletas vitoriosos, estatuas de tamaño natural, rostro ideal e impersoal, alto sentido da simetría e harmonía das proporcións. A súa obra reflicte unha preocupación por expresar a beleza interior e un claro naturalismo idealizado.

Escrebe un tratado proponendo como canon que o corpo fose equivalente a 7 veces a cabeza e o rostro dividido en tres partes iguais. Para el a beleza reside no número, a proporción, na medida e na relación de todas as partes entre si. As súas obras expresan o ideal grego de unir a beleza ao equilibrio e á forza. As súas figuras son atletas en reposo, de musculatura flexible, dotados dunha leve sensación de movemento.

O DORÍFORO

Obra 5 das seleccionadas como de especial atención pola Ciug. **VER ANEXO.**

Outras obras de Policleto: DIADÚMENOS. ; AMAZONA FERIDA.

FIDIAS: Chamóuselle o escultor dos deuses, ao saber captar a esencia mesma da divindade, nel culmina a conquista da beleza ideal. As súas obras caracterízanse por ser maxestosas e serenas, rostros que expresan equilibrio, a atención polo estudo anatómico, portar vestidos flexibles tratados coa técnica dos panos mollados...

Colaborou intensamente con Pericles na reconstrución de Atenas, chegando a ser inspector xeneral. Toda a súa obra está orientada a proclamar a gloria de Atenea.

Na súa produción destacan esculturas exentas (escultura crisoelefantina de Palas Atenea para o Partenón en Atenas e a de Zeus para o templo de Zeus en Olimpia) e o conxunto de relevos do Partenón.

ESCULTURAS DO PARTENÓN (447 – 432 A. C.) :

ATENEA PARTENOS : escultura exenta crisoelefantina de enormes dimensións (12 metros) que condicionan a construción do Partenón. Levaba un peplo aberto con pregamentos en zig- zag, o casco ático na cabeza, un escudo no que apoia a súa man esquerda e unha Niké áptera na dereita.

A deusa simboliza os triunfos de Atenas e debe impresionar e impactar coa súa maxestade.

RELEVOS DO PARTENÓN:

A) CLASIFICACIÓN:

NOME: Esculturas do Partenón

ESCULTOR: Fideas

CRONOLOXÍA: Período Clásico s.V a. C.

LOCALIZACIÓN: Partenón de Atenas (Grecia)

LOCALIZACIÓN ACTUAL: British Museo (Londres); Museo da Acrópole (Atenas) e Museo de Louvre (París)

ESTILO: Grego Clásico

MATERIAIS: Mármore branco do Pentélico.

DIMENSIÓN: 160 m de longo x 1,06 m de alto.

B) ICONOGRAFÍA:

O Partenón, é o templo máis decorado de todos os gregos e as esculturas están vinculadas ao templo tanto na forma como no significado. En xeral representa o triunfo da orde (os gregos) sobre o caos (os persas) nun perfecto equilibrio entre o naturalismo e o idealismo. Son relevos gravados en mármore e policromados, con correccións ópticas nas partes superiores (máis pronunciados), para contrarrestar a falta de iluminación.

A) ANÁLISE ARTÍSTICA E TÉCNICA Programa escultórico do Partenón.

Tardouse en realizar uns 15 anos e nos seus relevos atopamos os seguintes temas iconográficos:

* **FRONTÓNS:** excelentes composicións, nas que as figuras se axustan perfectamente ao frontón: no frontón oriental represéntase o **NACEMENTO DE ATENEA** e no occidental **A LOITA DE ATENEA E POSEIDÓN POLO ÁTICA**. En ambos as figuras son relevos pero traballados como vulto redondo. Son as figuras máis evolucionadas de todo o Partenón. Apreciamos expresivos efectos de luces e sombras, unha perfecta composición, na que as figuras se axustan ao marco triangular, unha coidada anatomía nos espidos e dos vestidos nas figuras femininas, aínda que mediante “a técnica de panos mollados” tamén neste caso adivíñase a anatomía. Presenta un absoluto realismo nas actitudes: sentadas, deitadas...

• **METOPAS:** En total son 92 e nelas represéntase principalmente mitos e lendas gregas para celebrar a orde e a civilización sobre o caos e a barbarie. Temos escenas da destrución de Troia; de Lapitas e Centauros (Centauromaquia); as batallas entre os deuses contra os xigantes que tentaron apoderarse do Olimpo (Gigantomaquia) etc.

• **FRISO:** O tema representado é a procesión das Panateneas, que cada catro anos dirixíase á Acrópole para facer entrega á deusa Atena do peplo que as canéforas bordaran para ela. O friso arrinca desde o ángulo suroeste en dúas direccións: cara a un lado o cortexo da Panateneas e cara ao outro o dos xinetes. Ambos conflúen na fachada oriental onde se atopan a asemblea de deuses (Os 12 deuses do Olimpo). A pesar de representarse temas da vida cotiá, os personaxes son seres intemporais, eternos, evitando o tempo, o espazo e a personalización das figuras. O friso do Partenón está considerado como a “obra mestra” da escultura grega, na súa composición dominan as verticais e un ritmo pausado que só se anima lixeiramente no cortexo dos xinetes. A pesar da súa escasa profundidade, os artistas conseguiron a sensación de terceira dimensión por medio de composicións en diagonal (assemblea de deuses) e unha adecuada disposición das figuras. O Partenón inaugurouse no ano 438 a. C., con ocasión dunha festa Panatenáica. Actualmente gran parte dos seus relevos están no Museo británico, no Museo do Louvre e algún deles aínda se conserva “in situ”.

B) O século IV a. C.

_ Prodúcense cambios: Deuses e atletas seguen sendo os protagonistas, pero agora represéntanse en actitudes menos heroicas, máis cotiás; as figuras fanse máis libres, menos maxestosas; o canon estético estilízase; acentúase o naturalismo en xestos e actitudes, os rostros comezan a reflectir o “pathos” (a súa expresión emocional e estado anímico); iníciase a súa aparición o espido feminino.

_ **PRAXÍTELES:** É o escultor da delicadeza, a elegancia e a beleza, das superficies suaves. Acentúa a tradicional postura clásica inclinando aínda máis a cadeira, dando lugar á chamada “curva praxiteliana”. Aínda así, continúa dando unha sensación de quietude.

Obras:

HERMES DE OLIMPIA

Obra 6 das seleccionadas como de especial atención pola Ciug. **VER ANEXO.**

VENUS DE GNIDO.-

A) CLASIFICACIÓN:

NOME: Venus de Gnido

ESCULTOR: Praxíteles

CRONOLOXÍA: Período Posclásico, s. IV a. C.

LOCALIZACIÓN: Museo Vaticano

ESTILO: Grego Posclásico

MATERIAIS: Mármore branco

B) ICONOGRAFÍA: É unha das esculturas máis coñecidas do seu autor. A obra escandalizou aos habitantes da illa de Cos que a encargaban, polo que a rexeitaron, indo así a parar a Cnido, onde cativou pola súa indubidable beleza. O orixinal perdeuse, pero coñecemos a través dunha copia romana, hoxe no Museo do Vaticano. Venus aparece saíndo do baño (cántaro e toalla), completamente espida pero tapándose con pudor, a pube, un modelo destinado a gozar de notable éxito no Helenismo e máis tarde en Roma.

C) ANÁLISE ARTÍSTICA E TÉCNICO A deusa represéntase como unha simple mortal. A súa actitude de postura recatada, inxenua, é dunha singular inocencia, á que contribúe a posición da man sobre a pube. Para algúns autores esta man estaría a sinalar a fonte da súa poder, xa que Afrodita ou Venus, é a deusa da beleza e do amor. A súa composición pechada pero abrindo planos para ser vista desde varios ángulos, é pouco esaxerada incitando máis a súa sensualidade e a súa delicadeza. O rostro tamén deixa traslucir un leve sorriso que acentúa esta atmosfera de inocencia e inxenuidade que nos quere transmitir o autor. A copia que conservamos, moi restaurada, non alcanza a calidade do Hermes pero permite apreciar as características básicas do estilo autor: curva praxiteliana, modelado suave, canon esvelto, sfumato no rostro etc.

_ **SCOPAS**: Escultor do “ pathos” , da paixón , reflectíndose nas figuras a estado da alma (angustia axitada). Atraído por temas tráxicos ou patéticos, o que se aprecia en obras como a súa:

MÉNADE FERIDA:

A) CLASIFICACIÓN:

NOME: Ménade

ESCULTOR: Scopas

CRONOLOXÍA: Período Posclásico, s. IV a. C.

ESTILO: Grego Posclásico

MATERIAIS: Mármore

Nado na illa de Paros, Scopas foi escultor e arquitecto e traballou máis en mármore que en bronce, é o creador dunha escultura patética que constitúe o polo oposto a Praxiteles.

B) ICONOGRAFÍA: Esta ménade furiosa ou ménade bailando representa a este tipo de “ bacantes” ou mulleres adeptas aos ritos dionisiacos, arrebatadas pola ebriedade e a danza. Representaa semidesnuda e enfebrecida polo viño e o baile, en frenesí que a contorsiona, distorsionando o seu módulo anatómico.

C) ANÁLISE ARTÍSTICA E TÉCNICO As súas figuras viran sobre si mesmas, vólvense dun lado a outro, dirixen as pernas e os brazos en todas as direccións e ten unha expresión trágica. As súas figuras están concibidas para ser vistas de lado onde o seu movemento maniféstase con máis viveza e un patetismo que non ten precedentes na arte clásica. Isto dá lugar a unha figura furiosa, semidesnuda, en éxtase. .

LISIPO: É o único escultor do século IV que mantén a preocupación polo canon e centra os seus temas na representación de atletas. Pero as súas esculturas responderán a un novo canon (o corpo equivale a 8 cabezas) que proporcionará ás figuras un carácter máis esvelto e realista. Busca representar ao home “tal e como parece ser” (atletas con pesadas musculaturas, nenos como nenos, vellos). Podemos consideralo como un intermediario entre o estilo clásico e o helenístico, pois aínda que se preocupa polo canon e os temas atléticos, introduce o cotiá nos seus temas e potencia a terceira dimensión (crea esculturas para ser contempladas desde distintos tipos de vista).

Obras:

APOXIOMENO:

Obra 7 das seleccionadas como de especial atención pola Ciug. **VER ANEXO.**

3. ESCULTURA HELENÍSTICA (DESDE O S. III A. C.)

_ O Helenismo é a etapa da crise da poles, ao englobarse estas en unha unidade política baixo o dominio macedónico.

_ Neste novo mundo político, a cultura grega se universaliza, admitindo as achegas dos pobos orientais , xurdindo así unha cultura mixta, na que se mesturan a tradición clásica e a influencia oriental (colosalismo e decorativismo). A escultura é máis naturalista, acentúase a expresividade dos rostros e as actitudes, prefírese o desequilibrio dos corpos retortos ás serenitas posturas fidiacas, o dramatismo das expresións aos rostros

tranquilos, a fealdade de monstros ou seres ameazadores á beleza clásica. Así mesmo enriquecéense os puntos de vista, aumenta a monumentalidad e a variedade temática. En definitiva, téndese á barroquización da escultura.

_ O espido feminino, que asomara timidamente no S. IV terá agora o seu momento de esplendor. O exemplo paradigmático é a VENUS DE MILO (hoxe no museo do Louvre). Grandiosa, maxestosa, con ademán natural, elegancia na pose, sereno xesto e un lixeiro movemento helicoidal. O rostro expresa serenidade. Parece que co brazo esquerdo sostíña o manto que cobre o seu corpo mentres co outro ofrecía unha mazá.

_ Agora os escultores queda máis no anonimato, xa que se traballa por escolas :

A Escola de Alexandría: Gusto polas alegorías como a do NILO: Represéntase ao río como figura humana, rodeado doutros elementos que o identifican.

A Escola de Pérgamo: Son famosas as súas grandes composicións, heroicas, de forza patética e gran intesidade emotiva, como O MONUMENTO DE ATALO I ,para conmemorar a vitoria fronte aos galos. Ou Os RELEVOS DO ALTAR DE ZEUS EN PÉRGAMO , o tema é a loita entre os deuses e os xigantes.

A Escola de Rodas: Gusto polo colosal e xigantesco, polo movemento contorsionado e pola expresividade, sobre todo os xestos de dor dos rostros. Exemplos O COLOSO DE RODAS, O FAUNO BARBERINI, dun realismo extremo. A VITORIA DE SAMOTRACIA coas ás despregadas e o corpo cara adiante, desafiando o vento, mostrando unha gran mestría no estudo das roupaxes, que se fan transparentes ao pegarse ao corpo por efecto do vento. O CONXUNTO DO LAOCONTE : famoso pola súa expresividade e a representación da dor mediante a anatomía en tensión polo esforzo físico, resumo do barroquismo helenístico, representa o castigo que se lle deu a este sacerdote troyano por dubidar do cabalo de Troia, matando tanto a el como aos seus fillos con serpes. Conxunto escultórico do TORO FARNESIO.

Escola de Atenas: TORSO BELVEDERE e o PUGILISTA.